

La Letra Mesadièra

DE L'INSTITUT D'ESTUDIS OCCITANS D'ARIÈJA

11 car. Enric Fabre 09100 PÀMIAS
05.81.06.03.88/ieo09@orange.fr
<http://arieja.ieo-opm.com/>

AGENDA

Emissions de ràdio

Cada jorn a 12h32 e 18h52 - *De còr e d'òc* sus Radio Transparence 93.7 FM

Cada dimars, de 19h00 a 20h00 - *Era votz dera montanha*, sus Radio Couserans 94.7 FM

Corses e talhièrs d'occitan

A Pàmias, Foish, L'avelhanet, Sent Guironeç, Le Fossat e Sent Joan del Falgar per debutants e confirmats.

Contacte : 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

Cant

15 e 29/11/2022 a 18h00 a Pàmias (Espaci occitan) – Talhièr de cants amb Pascal Respaud.

Contacte : 06.83.55.61.55 o lauset@gmail.com

Acamps

09 e 23/11/2022 a 19h00 a Pàmias (Espaci occitan) – Talhièr de convèrsa organizat pel Cercle occitan Prosper Estieu de Pàmias.

Contacte : 05.81.06.03.88 o ostaloc09@orange.fr

Animacions

19/11/2022 a Carbona – Autonada: **de 14h à 17h** Estagi de danças; **19h** Repais sus inscripcion (menar los cobèrts); **21h** Bal amb Pometas. Contacte e tarifas a contact@oc-carbonne.fr o 06.65.19.69.85

25 e 26/11/2022 a Pàmias – festenal occitan (programa p. 2)

09/12/2022 a 18h30 a Pàmias (Espaci occitan) – Rescontre literari : *A flor de poesia* amb Paulina Kamakine. Entrada liura.

Manja-dreit après la presentacion.

Contacte : 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

LO MOT DEL PRESIDENT DEL CERCLE OCCITAN PROSPER ESTIEU

Caris sòcis,

Dins la *Letra* del mes passat, la nòstra presidenta, Annia, desirava que l'occitan foguès present a cada moment de la vida vidanta. Plan segur, soi d'acòrdi amb ela. Mas, quantes locutors son en capacitat d'ac far? Qui ac fa naturalament? Pauc, ac cal reconéisser. Sens parlar de las reticéncias que son nombrosas. Aquò me fa pensar a l'arribada de las anóncias en occitan dins lo metrò de Tolosa. "Còsta pavada", "Capitòli", "Sant Çubran"... Quin plaser d'ausir la votz de Murièl Batbie desgrunar aquela tièra de polits noms! Plaser, mas pas per totes, emai per gents d'en çò nòstre, al nom d'ostal plan occitan: "Mais enfin! C'est totalement ridicule"! Que lo mètro parle en anglés a Londres o en catalan a Barcelona, aquò lor sembla "normal"; mas, occitan a Tolosa, aquò a pas cap de sens!

Plan segur, cal pas generalizar. Ai encara dins lo cap las reaccions estrambordadas de las gents, al moment del Festenal 2021, al gaitar la pèça de teatre, gents uroses de tornar ausir tots aqueles mots, tots aqueles biaisses de dire aclapats dins la memòria e que son prèstes a ne sortir.

De teatre, n'i aurà encara aquesta annada dins lo nòstre Festenal, e del bon! Coma ac sabètz, 2022 marca los 400 ans del baptisme (e non de la naissença, que non se coneis la data precisa) del grand escrivan de lenga francesa, Molière. Tot lo mond a ausit parlar d'aquel gèni de la

comèdia umana e a estudiat sas òbras màgers. Mas, qui sap que Jean-Baptiste Poquelin, abans de trionfar a París e Versalhas, a viscut mai de 10 ans dins nòstre Miègjorn, percorrent vilas e campèstre de Bordèu a Pesenàs amb sa companhiá? E aquelas annadas de formacion foguèron fundamentalas per el. Es çò que nos farà descobrir l'espectacle del divendres al ser, tal coma la mòstra que serà installada dins la mediatèca del Terrafòrt. Istòrias, danças e cants seràn tanben al programa, sens doblidar lo famós asinat.

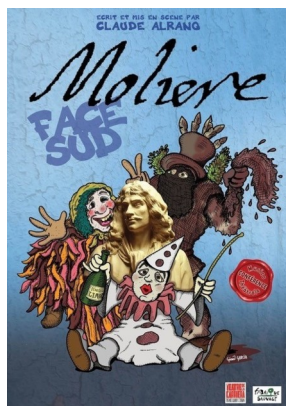
Ac vesètz, n'i aurà per totis. Alavetz, venètz nombroses partejar ambe nosaus l'amor per la cultura occitana. Se veniatz pas, qui vendriá?

Daniel Pédoussat

En novembre, a Pàmias...

Festenal occitan...

Lo programa

Mediatèca del Terrafòrt (Escòça) : del 7 al 24 de novembre : Mòstra «Molière Face sud» realizada per la *Fabrique Sauvage* en colaboracion amb lo CIRDOC.

Divendres 25 de novembre a 21h00 (sala Fernan)

Conferència-espectacle « Molière Face sud » per la *Fabrique Sauvage*, a l'escasença dels 400 ans de la naissença del grand escrivan. **10€ (normal) ; a gratis (-12 ans)**

Dissabte 26 de novembre a 10h30 (mediatèca de Pàmias)

Dejunar literari : Lecturas publicas per rire e sorire « Comèdias d'aicí - Tròces e bocins ». **A gratis.**

Dissabte 26 de novembre (sala Fernan)

15h00 : Estagi de danças ditas « tradicionals » amb *Castanha*

e *Vinovèl*. **A gratis.**

18h00 : Cantada dubèrta a totes (talhièr de cant, Calandreta, public...) e aperitiu

19h30 : Asinat (menar siètas e cobèrts). Repais + Bal : **18€ (normal) ; 5€ (- de 12 ans)**

21h00 : Bal amb *Castanha e Vinovèl*. **8€ (normal) ; A gratis (- de 12 ans)**

Organizat pel Cercle Occitan Prosper Estieu - 05.81.06.03.88 - ostaloc09@orange.fr

Istòria de mots d'Alan Vidal

Copar branca

En primièr, le vèrb podar designa un trabalh precís e plan fèit que concernís sustot la vinha e d'unes aïbres de fruta. Podar permet de contrarotlar la fructificacion, es doncas un gèst fòrça tecnic que d'unes assimilan a un art. Ven del latin *puto, putare* qu'a exactament le mème sens e desbremem pas que la *Putà* èra la divesa que procedissia al podatge dels aïbres.

Esporgar es per dire de copar las branca mòrtas o inutilas. Ven del latin *expurgare* qu'a cèrtas le mème sens mas vòl dire tanben netejar, enlevar tot çò que conven pas.

Podar e esporgar se fan sovent a l'encòp. Dins le parlar de cada jorn, les vèrbs son gaireben sinonims. *Sensus stricto*, d'unes aïbres coma le cerièr se podan pas mès s'esporgan.

Per fèr la rama s'esporgavan les pibols ; aurián degut dire esbrancar o eissabrançar ja que pr'ac fèr s'i montava ducas la cima puèi en davalant s'i copava totes las branca amb un pigasson ; le paure pibol semblava un paisselàs vergonhós, quilhat tot nud dins le paísatge.

Quand s'escàpia un aibre, se li copa solament las branca de la cima. Per plantas pus pichonas se ditz puslèu escapitar o escabeçar o escapçar.

Espodassar es un trabalh plan mès grossièr. Amb un punhal se pòt espodassar una barralha o la vinha en estiu per dire de copar le tròp de vegetacion.

Eissabrocar se tròba pas dins les dictionaris mas se disiá per parlar d'un trebalh mascanhat sens respècte dels aïbres ; coma fan sovent las maquinas actualas dels cantonièrs !

Istòria del temps passat d'Alan Vidal

Le poèla de l'escòla

Rapòrt als nòstres, l'escòla èra un ostal plan tengut e plan calfat. La comuna i velhava, cada an fornissiá una pièla de lenha ressegada e asclada a las dimensions e un pielòt de carbon. Le tot cremat per un poèla que tronava al mièg de la sala de classa.

Le poèla, le veneravan tot l'ivèrn. Tan vièlh coma l'escòla, sa fonta negrosa nos rebatiá la calor e n'aprofitàvem per nos rescalfar las bòtas o secar las capetas chopas de pluèja o de nèu. Chic a chic s'apaisavan les unglats e las geladuras.

La regenta ne voidava la tireta de las cendres e l'alucava cada maitin ; cal dire que lotjava sus plaça e que le poèla calfava tot l'ostal. Tre que dintràvem en classa les grands n'asseguravan la logistica. La un voidava le ferratat de cendres al poidor del fons de l'òrt, d'autres carrejavan la lenha e le carbon per la jornada. A l'òrdre, dos grands e degordits ajustavan una estela o un pauc de carbon en drubint le trapelon de dessus. Sola la regenta manejava la clau del tiratge.

Per tirar ja tirava aquel poèla, mès que de l'òrdre, per que al portanèl un dels micàs que permetián de devinar las flamas s'èra traucat. Arribava que, les jorns de grand tòr e de grand fuòc, le poèla claufit de lenha e de carbon ne rogisquèsse. Aquò rai, al dejós una sòla de fonta parava le parquet qu'almens rostisquèsse pas e a l'entorn una grilha de fèrre empachava que qualques despietoses s'i venguèssen còire.

Per una "*Leçon de choses*" sus la temperatura, la regenta sartisquèc preciosament un termomètre al mercuri de son estug. Le Marcelon fusquèc en carga de verificar que la temperatura s'enauçava a mesura que se sarrava del poèla. La verificacion confirmèc les direcs de la regenta e mentre que tot le monde badava sos rasonaments, l'experimentator totjorn curiós, s'imaginèc d'anar pus luènh dins l'ensag. Pausèc dirèctament sul poèla le termomètre qu'explosèc gaireben sul pic. Agèrem léser de remirar las boletas d'argent-viu que lusiávan pelsòl e Madama n'aprofitèc per n'amagar d'unas dins una boèta d'aluquetas.

Atal se passavan l'escòla e sas jornadas d'ivèrn. S'aviam fred ? Benlèu pas a l'escòla mès me soveni encara de l'escosentor dels unglats e de las geladuras qu'aviam totes. Pròva que ne fasiá fred !

La cronica de Claudina Solhà

Un dimenge de tardor

Qu'èm le 16 d'octobre. Que fè un solelh e una secaressa coma jamès, sustot amb le vent d'autan. E la formiga sonada Claudina e le sèu amic que's méten en movament.

Direccion l'òrt, ont trobam encara un mond de legumes e frutas. Doncas, que recuperam las derrèris auberginas, peberòts e tomatas dedens la sèrra. Aquestas derrèras que mos an permetut de bonas saladas e salsas de julhet entrò ara. Amb las cebas ja cuelsas a l'agost que farè encara unas quantas ratatolhas, que siram plan contentis de tirar del congelator l'ivèrn.

Ara, defòra. Que mos cal tabés, abans que tòrre, aturar las jotat rojas e botar-las a conservar dedens un carton de saulon plan sec. Aquí, escapadas aishús la tela de la sèrra, las chaiòtas, que començan de sajar de jaunejar. Elas tabés que se'n van anar acompanhar çò qu'è dejà dedens : trufas, cebas e escalenhas, un flòc de varietats de cojas, e las patanas doças.

E que mos alegam de las saladas d'ara : roqueta, doceta, fuèlhas de ro... E miratz-vos aquela polida familha dels naps : blanquis e violetis, e bòlas d'òr que mos permeteràn de mitonar de bonas sopas e padenadas de legumes. Sense eishoblidar's les ràfets neris qu'anam poder raspar lèu.

Les caulets, ara qu'an agut chiu d'aiua, que n'avançan de créisher. E que faràn asinats plan gostosis. De còsta elis, las carròtas, que poidran suportar la freit, e que's demoraràn aquí entrò'l printemps.

Que mos demora a recoltar les derrèris mongilhs paishelaires, a arrincar'n les tipís que les tenguian, e les pès, a fotjar aquela tèrra, e semiar-i benlèu facelia andà almenjar la tèrra. Qu'arriba tabés le moment de fèr las favas, and'aver-las devèrs le mes de mag.

Que cal díser tabés que le vergèr que mos a dat figas (enfin, las que les ausèls non mos an pas panadas) e presècs, (una partida botada en bocals o pòts de confetura) ; pueish las pomas ara aturadas e qu'acabaràn de madurar al garatge.

Mes que n'avem cap acabat ! Ara, las castanhas. Que càen vita, doncas que i cal anar almens cadà dus dias, e recuperar-las abans que s'i metan les vèrmes. Arribadis a casa, que las vuedam dedens cagetas. E, coma's compren, que'n fèm còser : grilhadas a la padena, o bolidas. Un còp que n'èm sadolis, que las pelam, e que'n fèm paquets andal congelator. Que farà plaser de las tornar trobar andà qu'acompanhen quälque polet rostit.

Al cap d'una enta, pro ! Alavetz, urosament que les amics que'n profiètan. Que'ls n'i portam quälqua pòcha. E le present que'ls i fè gaug.

Mes la prioritat, ara, que son les camparòls. J'è ja aturats rosadis dels prats e fèr'n una o duas padenadas. Pueish cogomas, qu'è botadas a secar, e que serviràn d'acompanhament andà de bonas blanquetas.

Mes sustot, que cal anar als ceps ! Ara que sagèc de plàver la setmana passada, que deishen. E aquí, artròsa o non que's cal boludar e prevèser de caminar tota una vrespada. E fèr's seguir un opinèl e sacons. Puejar pels bòsques amont e cercar.

Una bona fèbre que mos ganha. E tanlèu que n'avem trobat un, que mos eishoblidam las dolors. Anar mèns amont, mèns enlà. « Tè! Mira't aquel s'é polit, plan dur, nescut d'anhet ! - Òc, que me n'è recuperat un coma un paraploja ! - Que me'n vau véser de cap enlà, tot travèrs; al fresc, benlèu se n'i a fèt. - Quiò. Iò que contunhi pr'ací. »

Fin finala, al cap de duas oras, après aver arpentat les bòsques dins totis les senses, que n'avem pòchas plenas. Ara que mos podem pausar chiu, contentis de la nosta recòlta, e congostar-mos del paísatge que vira chiu cadà dia a las colors de Martror.

Pas tròp longtemps. Que cal tornar a devalar, e dar's vòia de consirar aquela recòlta. Netejar, trocejar e fèr còser de seguida les mèns maduris. Méter les autis al fons del frigò per la nhet. Deman que faràn un bon dinnar amb una persilhada e trufas eishutas. E, se'n demora, al congelator.

Non'm parletz cap d'anar viver en vila ! Res non val le campèstre. Almens ací, que non't mores cap de fame.

Dins l'autobus

Jean-Marie menava les autobuses TED del Mas d'Asil a Tolosa, cada jorn, del cap a la fin de l'annada. Calí plan una ora e mièja a doas oras, perque les vilatges traversats èran nombroses dins la valèa de l'Arisa.

Avián doncas léser de charrar amb sos vesins e vesinas e de s'escambiar las novèlas del país e de son monde.

Per las annadas 1940, Adelina viatjava, una galina sus sos denolhs. Cèrtas aviá entendut qualques colhonadas plan sentidas en se presentant a la pòrta per montar mas èra pas dins son anar de renonçar a son projècte.

A La Bastida de Besplans Marià monta dins l'autobus e se sièta a costat d'Adelina e de sa galina.

" - E ont anatz doncas amb vòstra galina ?

- A Tolosa, per la pichona.

- A Tolosa ? I pensatz pas ! En vila, cossí anatz fèr ?

- E ben, m'adobarai, ten pas plan plaça ! Es tament braveta, la podiái pas daissar...

- Braveta ? Anem, anem, acabarà a la topina coma las autras.

- Ò ! Qué nani es plan tròp aimabla !

Geneviève Dagain

CRIDA

Encara una marrida novèla per la premsa occitana. Dificultats grandas pel jornal *Aquò d'Aquí*, un mèdia fòrça interessant que cada mes presenta tanben las novelats occitanas (libres, cd, dvd de tota mena).

De legir : <http://www.aquodaqui.info/Situation-perilleuse-nous-avons-besoin-de-vous-a2409.html>